Implikacije uvođenje Eura na gospodarski sustav Republike Hrvatske

Ratković, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:211:873297

Rights / Prava: Attribution 3.0 Unported/Imenovanje 3.0

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN

Repository / Repozitorij:

Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE

VARAŽDIN

Anamarija Ratković

IMPLIKACIJE UVOĐENJA EURA NA GOSPODARSKI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE

VARAŽDIN

Anamarija Ratković

Matični broj: 0016128888

Studij: Ekonomika poduzetništva

IMPLIKACIJE UVOĐENJA EURA NA GOSPODARSKI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

ZAVRŠNI RAD

Mentor/Mentorica:

dr. sc. Ivana Đunđek Kokotec

Varaždin, 2020.

Anamarija Ratković

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni/diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autorica potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Uvođenje Eura kao jedinstvene valute započelo je 1. siječnja 1999. godine, a 2002. je pušteni u promet te je ključnu ulogu u tom procesu imala Europska monetarna unija (EMU). Zemlje koje su uvodile novu valutu morale su zadovoljiti određene kriterije te se prilagoditi novim pravilima. U radu će se navesti koje su prednosti i nedostaci uvođenja Eura. Na primjeru Republike Hrvatske i Slovačke Republike usporediti će se gospodarsko stanje obiju zemalja. Nakon provedene komparativne analize, donijeti će se zaključak koliko je uvođenje Eura kao valute poboljšalo stanje u gospodarstvu Slovačke te kako će uvođenje Eura u budućnosti utjecati na Republiku Hrvatsku.

Ključne riječi: hrvatsko gospodarstvo, strategija, euro, EMU

Sadržaj

1. Uvod 1
2. Europska monetarna unija 2
2.1. Početci stvaranja Europske i monetarne unije 2
2.2. Europska središnja banka i monetarna politika 5
3. Uloga Eura kao jedinstvene valute 8
3.1. Upotreba Eura na europodručju 8
3.2. Euronovčanice i eurokovanice 9
4. Uvođenje Eura u Republiku Hrvatsku 12
4.1. Postupak uvođenja Eura 12
4.2. Koristi i troškovi uvođenja Eura 16
5. Komparativna analiza gospodarskog stanja Republike Hrvatske i Slovačke Republike 20
5.1. Republika Hrvatska 20
5.2. Slovačka Republika 25
5.3. Usporedba gospodarskog stanja 29
6. Zaključak 31
Popis literature 32
Popis grafikona 34
Popis tablica 35

1. Uvod

Cilj pisanja ovog rada je pobliže se upoznati s procesom uvođenja Eura u Republiku Hrvatsku te objasniti kako je došlo do ideje stvaranja zajedničke valute, a samim time i zajedničke monetarne politike. Kako se Republika Hrvatska sprema na uvođenje Eura, vrlo je važno shvatiti do kojih će sve promjena dovesti nova valuta. Ovaj rad podijeljen je na četiri glavna poglavlja, uz uvod i zaključak, u kojima je opisan način uvođenja Eura, ali i njegov značaj kao jedne od najvažnijih svjetskih valuta. U prvom poglavlju opisan je nastanak Europske i monetarne unije te su spomenuti svi važni događaji koji su prethodili stvaranju zajedničke valute. Nadalje, u ovom poglavlju je spomenuta i Europska središnja banka koja je zadužena za provođenje monetarne politike u svim zemljama članicama eurozone. Drugo poglavlje odnosi se na ulogu koju Euro ima kao valuta te njegovu upotrebu u europodručju. Danas je Euro prisutan u gotovo svim europskim državama, bez obzira jesu li ga uvele kao službenu valutu ili nisu. Treće poglavlje odnosi se na uvođenje Eura u Republiku Hrvatsku. To poglavlje sadrži objašnjenje postupka uvođenja Eura i navedene su sve koristi, ali i troškovi koje bi Euro mogao izazvati. Republika Hrvatska je nedavno ušla u europski tečajni režim čime je dokazala da je ispunila uvjete potrebne za daljnje uvođenje. Iako se ističe kako su veće koristi od troškova, to će se tek pokazati u narednim godinama kada se uvede Euro te analiziraju pokazatelji prije i nakon uvođenja. Četvrto poglavlje vezano je uz analizu makroekonomskih pokazatelja i komparativnu usporedbu gospodarstava Republike Hrvatske i Slovačke Republike. Sama analiza provedena je za razdoblje od 2008. do 2019. godine, a analizirani su BDP, BDP po stanovniku, prosječna godišnja stopa inflacije, vrijednost uvoza i izvoza, stopa nezaposlenosti te drugi pokazatelji. Prilikom analize, vidljivo je kako je svjetska kriza značajno utjecala na hrvatsko gospodarstvo, pogotovo u razdoblju od 2009. do 2014. godine, nakon čega se postepeno počelo oporavljati. Za usporedbu, kriza nije imala toliko značajan utjecaj na Slovačku te se njezino gospodarstvo puno brže i lakše oporavilo. Slovačka Republika je primjer zemlje koja se znatno razvila nakon ulaska u Europsku uniju 2004. godine te uvođenjem Eura 2009. godine. Analizom je zaključeno kako je slovačko gospodarstvo znatno razvijenije od hrvatskog. Prilikom izrade rada, korištene su knjige koje se bave tematikom ekonomije i Europske unije, razni stručni članci te izvještaji objavljeni na internetskim stranicama Hrvatske narodne banke, Hrvatske gospodarske komore i Narodne banke Slovenske. Programski alati korišteni za izradu rada su Word i Excel za obradu podataka i njihovo prikazivanje putem tablica i grafikona. Motivacija za pisanje rada na temu Implikacije uvođenja Eura na gospodarski sustav Republike Hrvatske proizašla je iz osobnog zanimanja zbog aktualnosti teme te boljeg razumijevanja utjecaja Eura na hrvatsko gospodarstvo.

2. Europska monetarna unija

Europska monetarna unija (nadalje EMU) predstavlja gospodarsku integraciju europskih zemalja kako bi one bile međusobno povezane jednom zajedničkom valutom i monetarnom politikom te tako tvorile jedinstveno tržište za slobodno kretanje roba, ljudi, usluga i kapitala. Zemlje članice Europske unije ne postaju odmah i članice EMU, već moraju ispuniti određene uvjete i kriterije za uvođenje Eura. Također, nijedna zemlja nije obvezna pristupom Europskoj uniji uvesti novu valutu, već to ovisi o spremnosti zemlje da prihvati novi monetarni sustav te da se prilagodi ostalim europskim zemljama (Radošević, 2018).

Stvaranje monetarne unije bio je dugotrajan i zahtjevan proces te je bilo potrebno mnogo godina da se ona ustroji i institucionalno uredi kako bi mogla uspješno ujediniti zemlje članice. U daljnjem tekstu detaljno je opisana povijest nastanka EMU te su opisane faze i kriteriji koje zemlje moraju zadovoljiti kako bi uvele Euro.

2.1. Početci stvaranja Europske i monetarne unije

Europska ekonomska i monetarna unija nastala je kao rezultat ekonomskog povezivanja europskih zemalja u želji da sve zemlje imaju jednaku monetarnu politiku i zajedničku valutu. Proces osnivanja Europske monetarne unije bio je dugotrajan i njemu je prethodilo nekoliko važnih sporazuma na temelju kojih je nastala. Osnivanje je započeto 1950. godine Schumanovom deklaracijom, međutim ona je bila usmjerena samo na uspostavljanje carinske unije i zajedničkog poljoprivrednog tržišta. Takva vizija je donesena na temelju činjenice da su zemlje Europske ekonomske zajednice (EEC) u to vrijeme sudjelovale u monetarnom sustavu Bretton-Woodsa koji je funkcionirao sve do 1960-ih godina, a unutar kojega su valute zemalja bile fiksirane s mogućnošću prilagodbe (do 1971., dolar je bio konvertibilan u zlato, a tečajevi ostalih valuta su bili vezani uz njega). Europska komisija je 1962. godine Marjolin memorandumom predložila prerastanje carinske u ekonomsku uniju s nepovratno fiksiranim međusobnim tečajevima valuta. Međutim, nisu poduzete nikakve konkretne mjere za stvaranje ekonomske unije jer se smatralo da nema potrebe za uvođenjem novih institucionalnih aranžmana jer je Bretton-Woodski sustav osiguravao dovoljnu opću stabilnost valuta. Zbog slabljenja povjerenja u dolar kao svjetsku valutu i sve većeg deficita na tekućem računu SAD-a, došlo je do nekoliko tečajnih i platno-bilančnih kriza te je 1969. godine Europska komisija predložila tzv. Barre Plan stvaranja ekonomske i monetarne unije. Tada je u Haagu odlučeno da će se EEC morati transformirati u monetarnu uniju zbog sve veće svjetske nestabilnosti. Luksemburški premijer Pierre Werner predvodio je izradu plana stvaranja Europske monetarne

unije te je 1970. godine objavljen tzv. Werner Report u kojem su bile predstavljene faze monetarnog ujedinjenja do 1980. godine. U njemu su bili definirani temeljni obrasci ujedinjenja, kao što su fiksiranje tečajeva, fluktuacije međusobnih tečajeva zemalja članica i liberalizacija kapitalnih tokova. Sustav „zmije u tunelu“ uspostavljen je 1971. godine, a podrazumijevao je fluktuaciju međusobnih tečajeva zemalja članica u rasponu od +/- 2,25 eura u odnosu na središnji paritet, a uz ograničenu fluktuaciju prema dolaru. Ovaj sustav nije bio uspješan zbog nepovoljnih gospodarskih kretanja i neodgovarajuće ekonomske politike zemalja članica. Bretton-Woodski sustav je također prestao funkcionirati 1971. godine kada su Njemačka i Nizozemska obustavile intervencije svojih središnjih banaka na deviznom tržištu i kada je prestala važiti konvertibilnost dolara u zlato. Unatoč neuspjehu Wernerova plana i dalje se pokušavalo stabilizirati tečajeve zemalja članica te stvoriti jedinstvenu monetarnu uniju. Tako je slijedeći korak bio uspostavljanje Europskog monetarnog sustava (EMS) koji je formalno bio osnovan 1979. godine i u njega su se uključile i sve dotadašnje članice EEC-a (Nizozemska, Francuska, Velika Britanija, Njemačka, Danska, Belgija, Luksemburg, Irska i Italija). EMS je imao slične značajke poput sustava „zmije u tunelu“, ali kao novost uvedena je Europska valutna jedinica (ECU). Služila je kao mjera za utvrđivanje pariteta deviznih tečajeva i njihovih oscilacija te za podmirenje obveza središnjim bankama. Za EMS se može reći kako je bio uspješan jer je tijekom 1980.-ih omogućio zemljama s višom inflacijom vezivanje tečaja uz valutu zemlje s nižom inflacijom za smanjenje inflacijskih očekivanja. Tijekom 1990.-ih došlo je do špekulativnih napada na europske valute te su nastale i valutne krize zbog čega je EMS dobro funkcionirao sve do 1992. godine. Ovim sustavom je stvoren dobar preduvjet za daljnji razvoj europske ekonomske monetarne unije (Kersan-Škabić, 2015).

Jedinstveno tržište uspostavljeno je 1. srpnja 1987. godine što je dovelo do toga da se vjeruje kako se potencijal zemalja članica može iskoristiti za uvođenje zajedničke valute te da se stvori valutno područje koje bi bilo konkurencija američkom dolaru za položaj svjetskog novca. U travnju 1989. godine objavljeno je Delorsovo izvješće u kojemu su navedene tri faze stvaranja europske i monetarne unije. Provedba plana započela je 1. srpnja 1990. godine. U tablici 1 navedene su aktivnosti koje su bile provedene po pojedinoj fazi te vremenski okvir za provođenje svake faze. Prva faza bila je pokrivena dotadašnjim institucionalnim okvirom EEC-a, dok je za drugu i treću fazu bilo potrebno izmijeniti i dopuniti Ugovor o EEC. Ugovor je izmijenjen 7. veljače 1992. godine potpisivanjem Ugovora o Europskoj uniji, koji je poznatiji pod nazivom Maastrichtski ugovor. Ovim ugovorom su postavljeni uvjeti za sudjelovanje u trećoj fazi stvaranja EMU, a uvjeti su: postizanje visokog stupnja održive konvergencije (ekonomska konvergencija) i postizanje usuglašenosti nacionalne legislative svake države članice s člancima 108. i 109. Ugovora o Europskoj uniji (pravna konvergencija). Ekonomski kriteriji iz Maastrichta su orijentirani na održavanje stabilnosti država članica, a navode se

slijedeći kriteriji: postizanje visoke stabilnosti cijena, državne financije, odnosno ograničenje visine fiskalnog deficita i javnog duga i stabilnost tečaja. Druga faza razvoja započela je osnivanjem Europskog monetarnog instituta 1. siječnja 1994. godine koji je imao ulogu pripremanja ciljeva, strategije i instrumenata te podjelu dužnosti za uspješno provođenje zajedničke monetarne politike. Također su tijekom druge faze bile održane dvije konferencije na kojima su definirane daljnje aktivnosti za razvoj EMU. Konferencija Europskog vijeća u Madridu 1995. godine definirala je postupak tranzicije, definirani su točni datumi početka i završetka svake faze te je određeno ime zajedničke valute (euro i centi). U prosincu 1997. godine održana je konferencija u Dublinu gdje je Europski monetarni institut dao prijedlog osnovnih postavki novog tečajnog režima ERM II (usvojen je u lipnju 1997.godine) te je predstavio dizajn euronovčanica. Donesen je i Pakt o stabilnosti i rastu čija je zadaća bila zadržavanje fiskalne discipline nakon ispunjenja uvjeta za ulazak u treću fazu. U pod fazi A donijete su odluke o zemljama koje su zadovoljile kriterije iz Maastrichta te je 1. lipnja 1998. godine osnovana Europska središnja banka (nadalje ESB). U svibnju 1998. godine potvrđene su zemlje koje su ispunile uvjete za sudjelovanje u trećoj fazi (Španjolska, Njemačka, Francuska, Irska, Belgija, Luksemburg, Italija, Finska, Austrija, Portugal i Nizozemska). Velika Britanija i Danska su imale opt-out klauzulu kojom nisu bile obvezne sudjelovati u trećoj fazi, a Švedska i Grčka nisu zadovoljile uvjete za sudjelovanje. Treća faza i početak pod faze B započeo je 1. siječnja 1999. godine kada su fiksirani tečajevi nacionalnih valuta zemalja koje su zadovoljile uvjete za sudjelovanje, uveden je Euro kao knjižni novac (služio je kao bezgotovinsko sredstvo plaćanja i za iskazivanje vrijednosti financijskih instrumenata) i ESB je preuzela odgovornost za vođenje zajedničke monetarne politike. Ova faza je bila prijelazna faza čime se omogućilo prilagođavanje na korištenje nove valute te na proizvodnju i distribuciju dovoljne količine gotovog novca. Također je i Grčka zadovoljila uvjete za uvođenje Eura te je 1. siječnja 2001. godine postala 12. članica eurozone. Posljednja pod faza C započela je 1. siječnja 2002. godine kada su u opticaj uvedene novčanice i kovanice zajedničke valute Eura. Proces zamjene valuta u Euro trajao je dva mjeseca i u ožujku 2002. godine postao je službeno sredstvo plaćanja u dvanaest zemalja članica eurozone (Faulend i Šošić, 2010).

Tablica 1: razvoj EMU-a u tri faze

1. faza	2. faza			3. faza	
			pod faza A	pod faza B	pod faza C
- liberalizacija tokova kapitala - koordinacija ekonomskih, financijskih i monetarnih politika	- Europski monetarni institut (EMI) - autonomija nacionalnih središnjih banaka	-scenarij tranzicije - ime valute: Euro	- Europska središnja banka (ESB) i Europski sustav središnjih banaka (ESSB) - zemlje članice	- fiksirane stope - početak provođenja monetarne politike - knjižni euro	- konverzija novčanica i kovanica u euro
1. srpnja 1990.	1. siječnja 1994.	12. mj. 1995.	5. mj. 1998.	1. siječnja 1999.	1. siječnja 2002.

(Izvor: Faulend i Šošić, 2010)

2.2. Europska središnja banka i monetarna politika

Europska središnja banka je središnja banka svih članica Europske monetarne unije te provodi i upravlja monetarnom politikom u svim članicama eurozone. Osnovana je 30. lipnja 1998. godine Ugovorom iz Amsterdama, a sjedište joj je u Frankfurtu na Majni. Zemlje članice ulaskom u monetarnu uniju više nemaju vlastiti monetarni suverenitet te ovlasti za provođenje monetarne politike daju Europskoj središnjoj banci. Europodručje je područje zemalja članica koje su uvele euro i koje čine tzv. eurozonu. To su sljedeće države: Belgija, Cipar, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Portugal, Slovačka, Slovenija i Španjolska. Ciljevi ESB-a su definirani Ugovorom iz Maastrichta čiji je glavni cilj održavanje stabilnosti cijena. Ostali ciljevi odnose se na opće ciljeve zajedničke ekonomske i monetarne politike. ESB-u je zabranjeno direktno kreditiranje država, državnih institucija, trgovačkih društava te kupnja državnih obveznica na primarnom tržištu (Radošević, 2018).

Radošević (2018) navodi standardne kriterije neovisnosti na kojima se temelji neovisnost svih središnjih banaka, pa tako i ESB-a su:

1. institucionalna neovisnost- nacionalne središnje banke u upravnom vijeću ESB-a same moraju imati visoki stupanj neovisnosti,
2. operativna neovisnost- ESB je potpuno neovisna u odabiru i provedbi instrumenata monetarne politike radi ostvarenja osobnog cilja,
3. osobna neovisnost- članovi Upravnog vijeća imaju duge i neopozive mandate i
4. financijska neovisnost- neovisne nacionalne središnje banke eurozone upisale su kapital kod Europske središnje banke.

Što se tiče odgovornosti središnje banke, ona nije na zadovoljavajućoj razini zato što Europski parlament obavlja samo konzultativnu ulogu i nema ovlasti kažnjavati ju ako ne ispuni neki od svojih ciljeva ili zadataka. Transparentnost je vidljiva u dostupnosti svih važnih informacija o njezinim strategijama, procjenama i odlukama u provođenju politike te njezinom jasnom i pravovremenom pristupu javnosti (Radošević, 2018).

Monetarni sustav Europske monetarne unije sastoji se od Europskog sustava središnjih banaka (nadalje ESCB) i Eurosustava. ESCB sastoji se od ESB-a i nacionalnih središnjih banaka zemalja članica. Eurosustav je naziv koji se koristi za ESB i nacionalne središnje banke zemalja članica koje su uvele euro i punopravne su članice eurozone, a ESCB obuhvaća nacionalne središnje banke članica Europske unije koje nisu prihvatile euro kao zajedničku valutu (Radošević, 2018).

Organizacijska struktura ESB-a sastoji se od Upravnog vijeća, Izvršnog odbora, Općeg vijeća i Nadzornog odbora. Upravno vijeće ima ulogu glavnog tijela za donošenje odluka, a čine ga šest članova Izvršnog odbora i guverneri nacionalnih središnjih banaka svih zemalja članica eurozone. Izvršni odbor imenuje Europsko vijeće i čine ga predsjednik, potpredsjednik i četiri druga člana. Zadaća mu je da priprema Upravno vijeće za sastanke te provodi monetarnu politiku sa smjernicama navedenim u odlukama Upravnog vijeća. Opće vijeće sastoji se od predstavnika svih zemalja europodručja (19) i osam predstavnika zemalja koje nisu uvele euro. Ovo vijeće je bilo osnovano kao prijelazno tijelo koje je preuzelo poslove Europskog monetarnog instituta. Nadzorni odbor sastoji se od predsjednika, potpredsjednika, predstavnika ESB-a (8) i predstavnika nacionalnih nadzornih tijela, a sastaje se svaka tri tjedna zbog planiranja i izvršavanja glavnih zadaća ESB-a („ESB“, bez dat.).

ESB provodi monetarnu politiku i cilj joj je održavanje opće stabilnosti cijena i održavanje stope inflacije do 2% jer niska inflacija pridonosi stabilnosti gospodarstva i općem blagostanju. Kako bi ESB uspješno provodila monetarnu politiku, ona se zasniva na tri važna dijela monetarne strategije koja je nazvana monetarna strategija na dva stupa, a to su: „kvantitativna definicija stabilnosti cijena, kao glavnog cilja monetarne politike, referentna vrijednost monetarnog agregata koja je usklađena s ciljanom inflacijom i složena makroekonomska analiza i projekcije budućeg kretanja cijena“. Instrumenti i postupci koje koristi Eurosustav (zato što se sastoji od ESB-a i nacionalnih središnjih banaka zemalja članica) za provedbu monetarne politike su operacije na otvorenom tržištu, stalno raspoložive mogućosti i minimalne rezerve. Operacije na otvorenom tržištu provede se radi kontrole kamatnih stopa, upravljanja likvidnošću na financijskim tržištima i određivanja stajališta monetarne politike. Instrumenti za provedbu operacija na otvorenom tržištu su: obratne transakcije, valutnim ugovorima o razmjeni potrebe za monetarnom politikom, prikupljanjem oročenih depozita, izdavanjem dužničkih certifikata ESB-a i izravnim transakcijama. Stalno raspoložive mogućnosti sastoje se od mogućnosti posudbe na kraju dana i novčanog depozita te se određuju kamatne stope koje vrijede od početka novog razdoblja održavanja pričuva. Minimalne rezerve imaju za cilj stabilizaciju kamatnih stopa i stvaranje ili povećanje manjka strukturne likvidnosti („ESB“, bez dat.).

Smjernice buduće monetarne politike ESB-a imaju dva glavna cilja. Prvi cilj je da se olakša primjena nekonvencionalne monetarne politike u uvjetima niskih ili nultih kamatnih stopa, kada više nije moguće sniziti kamatne stope središnje banke i tada se tržištima kapitala šalje poruka da će se takva politika nastaviti ili zadržati dok god bude potrebno. Drugi cilj je da središnja banka šalje istinite informacije o kretanjima kamatnih stopa u budućnosti, što utječe na kamatne stope na tržištima kapitala. (Radošević, 2018).

3. Uloga Eura kao jedinstvene valute

Euro je jedinstvena valuta koja povezuje i ujedinjuje europski narod te ukazuje na prilike koje nudi Europska unija. Od svog uvođenja olakšava trgovinu, putovanja i obrazovanje u inozemstvu jer omogućuje uspoređivanje cijena te se ne treba plaćati naknada za zamjenu valuta. Euro postoji već dvadeset godina i pokazao se kao stabilna i pouzdana valuta koja ulijeva povjerenje brojnim građanima. Euronovčanice i eurokovanice su fizički i opipljivi pokazatelji ujedinjenja Europe i podsjeća nas na napredak koji je ostvaren od samih početaka osnivanja Europske unije do uvođenja nove valute. Uvođenja Eura imalo je brojne pozitivne utjecaje na europsko gospodarstvo, a neke od njih su: cijene su stabilne i godišnja razina inflacije u prosjeku nije veća od 1,7%, raste bruto domaći proizvod po stanovniku, europodručje je drugo vodeće gospodarstvo na svijetu, jedna je od najvažnijih valuta na svijetu i druga najpopularnija za zaduživanje i pozajmljivanje, istraživanje Eurobarometra pokazuje da ljudi imaju povjerenja u ovu valutu i u Europskoj uniji više od sedamdeset godina vlada mir („Europska središnja banka [ESB]“, bez dat.).

Globalno širenje upotrebe Eura donijeti će brojne prednosti europskom gospodarstvu, kao što su: niži troškovi i manji rizik za europska poduzeća koja posluju međunarodno jer se uklanja valutni rizik što je posebno bitno za mala i srednja poduzeća, europska kućanstva, poduzeća i države članice imat će veće mogućnosti izbora zbog nižih kamatnih stopa, u razdobljima vanjske financijske nestabilnosti, europska poduzeća i vlade će imati sigurni pristup financiranju, povećava se neovisnost potrošača i poduzeća prilikom izvršenja i primanja plaćanja u međunarodnoj trgovini i manja izloženost tečajnim šokovima zbog jačanja međunarodnog gospodarstva i financijskog sustava („Europska unija [EU]“, bez dat.).

3.1. Upotreba Eura na europodručju

Kao što je već ranije spomenuto, Euro je uveden 1. siječnja 1999. godine i u početku se koristio samo u računovodstvene svrhe. Službena upotreba Eura započela je 1. siječnja 2002. godine i danas se koristi u 19 država članica Europske unije. Kosovo i Crna Gora također koriste Euro kao svoju nacionalnu valutu, ali bez formalnog dogovora. Pošto se novčanice i kovanice koriste u inozemstvu zbog kupovine, putovanja i turizma, ESB ih preraspodjeljuje kako se ne bi dogodilo da u jednoj državi ima viška gotovine, a u drugoj manjak. Najčešće sredstvo plaćanja je gotovina, iako se u zadnjih par godina više upotrebljavaju debitne i kreditne kartice. Prednosti gotovine su u tome što je najbrže sredstvo plaćanja i prihvatljivo na najviše mjesta, osoba ne treba imati bankovni račun da plaća, lakše se prati potrošnja te se smatra najjeftinijim

platnim instrumentom za plaćanje manjih vrijednosti. Eurosustav je zadužen za nesmetano funkcioniranje platnog sustava te podupire korištenje gotovine („ESB“, bez dat.).

Kako bi se proizvela dovoljna količina euronovčanica i eurokovanica, potrebno je izračunati potrebnu količinu gotovog novca. U tom procesu surađuju ESB i nacionalne središnje banke. Novčanice se tiskaju u 11 tiskara diljem Europe koje su pod strogim nadzorom i kontrolom. Potrebno je osigurati jednakost svih apoena novčanica te se provode različite ručne i strojne provjere („ESB“, bez dat.).

Eurosustav ima logičke i strateške zalihe kako bi se zadovoljila potražnja za novčanicama. Logičke zalihe odnose se na zamjenu neprikladnih novčanica, prilagodbi očekivanom porastu količine novca u opticaju, prilagodbi sezonskim promjenama potražnje i optimizaciji prijevoza novčanica između podružnica središnjih banaka. Strateške zalihe su zalihe koje se koriste u slučaju da logičke zalihe nisu dovoljne („ESB“, bez dat.).

Ovlašteni izdavatelji novčanica su ESB i nacionalne središnje banke. Izdavatelji eurokovanica su države europodručja. Uloga ESB-a je da nadzire i osigura usklađivanje gotovinskih usluga, a nacionalne središnje banke imaju zadatak osigurati uspješno funkcioniranje sustava distribucije gotovine. Također, dio euronovčanica je u optjecaju izvan europodručja jer je Euro međunarodna valuta. Novac ima svoj gotovinski ciklus kroz gospodarstvo. On kreće tako da najprije poslovne banke naruče gotovinu od središnjih banaka, a zatim ih isplaćuju putem bankomata i kako ih ljudi troše u trgovinama i na drugim sličnim mjestima, tako ih trgovci ponovno deponiraju kod banaka. Tada ih zaposlenici banaka ponovno vračaju središnjoj banci ili ih puštaju u opticaj nakon što provjere i potvrde njihovu autentičnost kako bi ljudi imali povjerenja u gotov novac („ESB“, bez dat.).

Nacionalne središnje banke se bave zamjenom starih nacionalnih valuta za Eure. Ukoliko građani još uvijek posjeduju novčanice u prijašnjoj valuti, mogu ih zamijeniti u određenom vremenskom roku. Neke države su odredile datume do kojih se vrši zamjena novčanica i kovanica, dok kod drugih država zamjena se može odvijati neograničeno („ESB“, bez dat.).

3.2. Euronovčanice i eurokovanice

Euronovčanice postoje u dvije serije. Prva serija sastoji se od sedam apoena (5 €, 10 €, 20 €, 50 €, 100 €, 200 € i 500 €), a druga serija Europa sastoji se od šest apoena jer se novčanica od 500 € prestala izdavati 27. travnja 2019. godine. Razlog prestanka izdavanja je iz logističkih

razloga i kako bi se osigurao jednostavni prijelaz. Postojeća novčanica iz prve serije je i dalje zakonsko sredstvo plaćanja koje se može koristiti kao sredstvo plaćanja i pohrane vrijednosti („ESB“, bez dat.).

Prva serija proizvedena je nakon provedenog natječaja za dizajn 1996. godine na kojemu je pobijedio Robert Kalina i on je na svakom apoenu ilustrirao drugačiji arhitektonski stil. Mostovi na naličjima novčanica simboliziraju povezanost svih europskih naroda. Svaka novčanica ima jednake elemente dizajna, a to su: pokrata naziva ESB-a, zemljovid Europe, Euro napisan na različitim pismima, arhitektonski stil i potpis. Pokrata naziva ESB-a otisnuta je na pet jezika zemalja koje su bile dio europodručja kada je uvedeni Euro. Na ovim novčanicama nisu otisnuti otoci površine manje od 400 četvornih kilometara zato što tadašnji tisak nije omogućio točnu reprodukciju manjih elemenata dizajna. Naziv valute napisan je latiničnim i grčkim pismom. Arhitektonski stil se razlikuje ovisno od apoena novčanice, pa se tako na novčanici od 5 € nalazi klasična arhitektura (grčka i rimska), na novčanici od 10 € nalazi se romanička arhitektura, na novčanici od 20 € nalazi se gotička arhitektura, na novčanici od 50 € nalazi se renesansna arhitektura, na novčanici od 100 € nalazi se barokna i rokoko arhitektura, na novčanici od 200 € nalazi se željezna i staklena arhitektura i na novčanici od 500 € nalazi se arhitektura 20. stoljeća. Na svakoj novčanici nalazi se potpis prvog (Willem F. Duisenberg) ili drugog (Jean-Claude Trichet) predsjednika ESB-a („ESB“, bez dat.).

Druga serija zove se Europa zbog portreta Europe na novčanicama i ona novčanicama daje ljudsku crtu. Nastavlja se tema razdoblja i stilovi iz prve serije, ali s osvježenim stilom i intenzivnijim bojama zbog čega ih je lako razlikovati od prijašnje serije. Ovu seriju dizajnirao je Reinhold Gerstetter iz Berlina. Elementi dizajna su isti kao i u prvoj seriji uz neke razlike. Pokrata naziva ESB-a napisana je na deset jezika zbog proširenja Europske unije. Euro je osim latiničnim i grčkim pismom napisan i na ćiriličnom pismu zbog pridruženja Bugarske. Zemljovid Europe sada uključuje i države Cipar i Maltu koje su postale dio Europske unije. Arhitektonski stil je ostao jednak na svim apoenima novčanica uz sitnije izmjene. Na novim novčanicama nalazi se potpis Maria Draghia, koji je do 2019. godine bio predsjednik ESB-a („ESB“, bez dat.).

Eurokovanice sastoje se od osam apoena: 1 cent, 2 centa, 5, 10, 20 i 50 centi te 1 € i 2 €. Sve eurokovanice imaju zajedničku i nacionalnu stranu. Zajedničku stranu dizajnirao je Luc Luycx iz Belgijske kraljevske kovačnice, dok nacionalna strana upućuje na državu izdavateljicu. Bez obzira na državu izdavateljicu, sve eurokovanice su zakonsko sredstvo plaćanja na europodručju i isto se odnosi i na prigodne kovanice. Države koje izdaju eurokovanice su: Andora, Austrija, Belgija, Cipar, Država Vatikanskog Grada, Estonija, Finska, Francuska,

Grčka, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Monako, Nizozemska, Njemačka, Portugal, San Marino, Slovačka, Slovenija i Španjolska („ESB“, bez dat.).

Zajednički elementi prikazani na kovanicama od 2 €, 1 € te 50, 20 i 10 centi sadrže prikaz Europske unije prije proširenja 2004. godine ili Europu u geografskom smislu od 2007. godine. Na kovanicama iz Italije, Austrije i Portugala prikazani su noviji motivi koji datiraju od 2008. godine. Na kovanicama od 5, 2 i 1 centa, Europa je prikazana u odnosu na Aziju i Afriku („ESB“, bez dat.).

Prigodne kovanice svaka država može izdati dva puta godišnje i to može biti isključivo kovanica od 2 centa. Ove kovanice izdaju se zbog obilježavanja obljetnica nekih povijesnih događaja. Prvu prigodnu kovanicu izdala je Grčka 2004. godine kako bi obilježila početak Olimpijskih igara u Ateni. ESB odobrava najveću moguću količinu koju država može izdati („ESB“, bez dat.).

Novčanice i kovanice zaštićene su od krivotvorenja različitim zaštitnim obilježjima koja su lako vidljiva i bez posebne opreme. Druga serija izdana je zbog unaprijeđena tiskanja novčanica i kako bi se novčanice dodatno zaštitile od krivotvorenja. U slučaju primitka krivotvorene novčanice, potrebno je pozvati policiju ili obavijestiti nadležno tijelo kako bi se spriječilo njihovo stavljanje u opticaj. ESB bilježi i evidentira krivotvorine te ih analizira u Centru za analizu krivotvorina u svrhu borbe protiv krivotvorenja novčanica i kovanica („ESB“, bez dat.).

4. Uvođenje Eura u Republiku Hrvatsku

Republika Hrvatska je visoko euroizirana država zbog čega ima brojne koristi od uvođenja nove valute. Većinu svoje trgovinske razmjene obavlja sa zemljama članicama eurozone i Europske unije, privatni i javni subjekti imaju štednju ili dugove u Eurima te je on prisutan u svakodnevnom životu hrvatskih građana. Prije uvođenja, vrlo je važno da Hrvatska zadovolji kriterije nominalne i pravne konvergencije kako bi dokazala da je njezino gospodarstvo spremno na Euro. Glavna korist od uvođenja Eura bila bi uklanjanje valutnog rizika zato što bi tada svi dugovi ili štednja bili u domaćoj valute te ni bi postojali transakcijski troškovi. Od značajnih troškova uvođenja, valja spomenuti gubitak samostalne monetarne politike Hrvatske narodne banke (nadalje HNB) zato što bi bila podložna provođenju zajedničke monetarne politike. To bi moglo predstavljati potencijalni problem zato što ista monetarna politika ne odgovara svim zemljama članicama zbog različitog stupnja gospodarskog razvitka. Ipak, Hrvatskoj bi uvođenje Eura odgovaralo upravo zbog otvorenosti ekonomije i euroizacije.

Republika Hrvatska je 10. srpnja 2020. godine ušla u europski tečajni mehanizam (ERM II). Europska komisija je nakon pregovora i konzultacija s Gospodarskim i financijskim odborom donijela odluku da se hrvatska kuna uključi u ovaj mehanizam, pri čemu je središnji paritet određen na razini 1 euro je jednako 7,53450 kuna. Ulaskom u tečajni mehanizma, Republika Hrvatska je dokazala da je ispunila sve potrebne uvjete za uspješno sudjelovanje u europodručju, ali se i obvezala na daljnje ispunjavanje i zadovoljavanje kriterija i obveza. Također, ostvarila se i bliska suradnja HNB-a i ESB-a, čime ona preuzima nadzor nad hrvatskim bankama, a od 1. listopada i nadzor nad značajnim financijskim institucijama („Hrvatska narodna banka [HNB]“, srpanj 2020).

4.1. Postupak uvođenja Eura

Kako bi neka država uvela Euro, potrebno je da zadovolji nekoliko uvjeta, a najbitniji od njih su ispunjenje uvjeta nominalne i pravne konvergencije. Prije uvođenja, Republika Hrvatska mora provesti minimalno dvije godine u tečajnom mehanizmu ERM II. U tom postupku svaka država mora očuvati stabilnost tečaja, odnosno da se realni tečaj ne razlikuje previše od ravnotežnog. Za pristupanje ERM II potrebna je podrška država članica i vrlo je važna njihova procjena gospodarskog stanja države koja želi ući u tečajni režim. U slučaju da se ne ispune uvjeti, može se odgoditi njezin ulazak. Kod razmatranja zahtjeva za ulazak u tečajni režim, gleda se ostvareni stupanj konvergencije dohotka (realne konvergencije). Za ispunjavanje konvergencije bitno je da je ona temeljena na konkurentnosti i povećanju produktivnosti, a ne

na inozemnom zaduživanju. Kada govorimo o konvergenciji cijena, u Hrvatskoj je vidljivo da su one više za razliku od drugih država koje imaju sličnu razinu dohotka. Na konvergenciju cijena utječe ekonomski rast i razvoj. Pošto je Hrvatska kroz povijest imala visoku razinu cijena, a nisku stopu inflacije, ovaj proces u budućnosti ne bi trebao utjecati na rast cijena. Makroekonomske neravnoteže mogu značajno usporiti napredak i uvođenje Eura jer zemlje neće dobiti zeleno svijetlo za uvođenje tečajnog režima. Iako je Hrvatska smanjila svoje neravnoteže koje se tiču stope nezaposlenosti, izvoza, javnog duga, međunarodnih ulaganja i slično, u drugom mjesecu 2017. godine, Europska komisija ustvrdila je da su one i dalje prekomjerne te da se trebaju provesti reforme kako bi se one smanjile. Tečajni mehanizam ERM II uveden je u trećoj fazi razvoja EMU 1997. godine, a cilj mu je da države dokažu kako mogu uspješno funkcionirati u uvjetima stabilne valute. Postupak ulaženja u tečajni režim započinje pregovorima s državama članicama i institucijama Europske unije na kojima država mora predstaviti svoje ciljeve. Ako su svi uvjeti zadovoljavajući i dobije se podrška, zadnji korak je određivanje datuma ulaska i svih ostalih uvjeta. Nema službenog i ograničenog vremena u kojem se pregovori moraju završiti i oni mogu potrajati od nekoliko dana i mjeseci do nekoliko godina. Kako bi pregovori uopće započeli, vrlo važno je utvrditi središnji paritet nacionalne valute prema Euru i granice fluktuacije koje međusobno dogovaraju Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska narodna banka („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Kriterij nominalne konvergencije sadrži u sebi četiri kriterija: stabilnost cijena, održivost javnih financija (proračunski manjak i javni dug), stabilnost tečaja i konvergencija dugoročnih kamatnih stopa. Kako bi država uspješno sudjelovala u monetarnoj uniji, potrebno je da održi nisku stopu inflacije. Stopa inflacije trebala bi biti manja od prosjeka stopa triju najboljih država članica prema ostvarenju stabilnosti cijena uvećanih za 1,5 postotnih bodova. Ako bi inflacijske stope bile previsoke, smanjila bi se konkurentnost prema ostalim državama. Ovaj kriterij je jedan od važnijih kako bi se pokazalo da su države usredotočene na održavanje niske inflacije. Za održavanje javnih financija na zadovoljavajućoj razini, omjer između manjka države i BDP-a ne može biti veći od 3%, a omjer duga i BDP-a ne smije biti viši od 60%. Država ne smije imati prekomjerni manjak, a ukoliko ga ipak ima, mora se smanjiti dogovorenom dinamikom. Kako bi se zadovoljio kriterij stabilnosti tečaja, tijekom dvogodišnjeg razdoblja u tečajnom režimu ne smije doći do prevelikih oscilacija tečaja. Toleriraju se aprecijacija i revalvacija središnjeg pariteta, a ne dopuštaju se deprecijacija i devalvacija čime se prekida vrijeme provedeno u tečaju i kreće se ispočetka. Prinos na dugoročne državne obveznice izdane u kunama ne može premašiti vrijednost jednaku prosjeku prinosa na obveznice triju država članica koje ostvare najbolje rezultate na području stabilnosti cijena uvećanom za 2 postotna boda, čime se zadovolji kriterij dugoročnih kamatnih stopa. Kako bi institucije Europske unije

ocijenile uspješnost provođenja nominalne i pravne konvergencije, prate podatke tijekom određenog referentnog razdoblja da bi uvidjele jesu li ti uvjeti zadovoljeni („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Tablica 2: ostvarenje kriterija konvergencije, Republika Hrvatska

	Stabilnost cijena, inflacija, % (procijenjena referentna vrijednost u zagradi)	Dugoročne kamatne stope, % (procijenjena referentna vrijednost u zagradi)	Stabilnost tečaja, raspon fluktuacija, % (referentna vrijednost: ± 15%)	Proračunski manjak, % BDP-a (referentna vrijednost: 3% BDP-a)	Javni dug, % BDP-a (referentna vrijednost: 60% BDP-a)
2005.	3,0 (2,5)	4,4 (5,4)	2,9	-3,9	41,3
2006.	3,3 (2,9)	4,4 (6,2)	2,6	-3,4	38,9
2007.	2,7 (2,8)	4,9 (6,4)	1,3	-2,4	37,7
2008.	5,8 (4,1)	6,0 (6,2)	2,2	-2,8	39,6
2009.	2,2 (1,1)	7,8 (6,0)	2,7	-6,0	49,0
2010.	1,1 (1,6)	6,3 (7,7)	2,2	-6,2	58,3
2011.	2,2 (3,1)	6,5 (7,7)	2,4	-7,8	65,2
2012.	3,4 (3,1)	6,1 (5,1)	1,6	-5,3	70,7
2013.	2,3 (1,8)	4,7 (6,0)	1,7	-5,3	82,2
2014.	0,2 (1,3)	4,1 (4,8)	1,6	-5,4	86,6
2015.	-0,3 (0,8)	3,6 (3,9)	1,3	-3,3	86,3
2016.	-0,6 (1,0)	3,5 (3,8)	1,7	0,8	83,7

(Izvor: Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj, 2018)

Što se tiče stabilnosti cijena i inflacije, Republika Hrvatska je ostvarila i pozitivne i negativne rezultate. Hrvatska je u razdoblju prije svjetske krize, bilježila više stope inflacije od drugih, starih država članica. Stopa inflacije bila je povišena zbog porasta administrativnih cijena, rasta cijena energije i hrane na svjetskom tržištu koje imaju značajan udio u potrošačkoj košarici u Republici Hrvatskoj, veći nego u drugim članicama. Dugoročne kamatne stope premašile su

referentnu vrijednost u samo dvije godine (2009. i 2012.) što je potaknulo gospodarski rast, ali je u razdoblju gdje su kamate bili niže od referentne vrijednosti, došlo do makroekonomskih neravnoteža. Tečaj je u svim promatranim godinama fluktuirao u uskim granicama i nije premašio referentnu vrijednost. Tečaj je fluktuirao u granicama od 1,3 do 2,9, što se može zahvaliti dobrom upravljanju deviznim tečajem. Republika Hrvatska najviše problema je imala s proračunskim manjkom i javnim dugom. Svjetska kriza koja je u državi trajala šest godina, doprinijela je rastu hrvatskog duga, kao i restrukturiranje brodogradilišta i druge promjene koje su dovele da se dugovi javnih poduzeća pripišu državi. Zbog velikog postotka javnog duga u ukupnom BDP-u, 2014. godine je pokrenuti postupak prekomjernog manjka, a zbog takvih uvjeta nije zadovoljila ni kriterij dugoročnih kamatnih stopa. Vlada provodi fiskalne i druge mjere kako bi smanjila javni dug i privukla investitore. U razdoblju od 2011. do 2015. godine premašena je referentna vrijednost od 60% BDP-a. Ipak, zahvaljujući mjerama Vlade i HNB-a, gospodarstvo se počelo oporavljati. Javni dug se počeo smanjivati zadovoljavajućom dinamikom, a predviđeno je da se očekuje i daljnje smanjivanje („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Za ispunjenje uvjeta pravne konvergencije, važno je uskladiti nacionalno zakonodavstvo s zakonodavstvom država članica, isto kao i usklađivanje statuta HNB-a s Ugovorom o Europskoj uniji, Ugovorom o funkcioniranju Europske unije i Statutima ESSB-a i ESB-a. Neovisnost središnje banke ključna je za provođenje samostalne monetarne politike. Neovisnost se gleda s četiri aspekta:

1. funkcijska- jasno definiran cilj HNB-a i samostalnost u njegovom provođenju,
2. institucionalna- HNB donosi odluke neovisno o drugim institucijama čime pokazuje svoju samostalnost,
3. osobna- zaštita dužnosnika, definiranje uvjeta za izbor i razrješenje guvernera i drugih članova te sprečavanje sukoba interesa i
4. financijska- raspolaganje financijskim sredstvima za ostvarivanje zadataka.

Također, zabranjeno je i monetarno financiranje, povlašteni pristup javnog sektora financijskim institucijama i pravna integracija središnje banke u Eurosustav. U lipnju 2016. godine, Europska komisija odlučila je da je hrvatsko zakonodavstvo dovoljno usklađeno sa Statutima ESSB-a i ESB-a, iako ESB smatra da treba napraviti neke izmjene u Zakon o HNB-u („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

4.2. Koristi i troškovi uvođenja Eura

Prije uvođenja nove valute, svaka država mora provesti određene analize kako bi dobila uvid u stanje svojeg gospodarstva. Glavne koristi uvođenja Eura za Republiku Hrvatsku su: uklanjanje valutnog rizika, smanjenje troškova zaduživanja domaćih sektora, smanjenje rizika izbijanja valutne i bankovne krize, niži transakcijski troškovi, poticaj međunarodnoj razmjeni i ulaganjima, sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda Eurosustava i pristup mehanizmima financijske pomoći europodručja („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Uklanjanje valutnog rizika jedna je od ključnih prednosti uvođenja Eura. Hrvatsko gospodarstvo je podložno valutnom riziku zbog tečaja kune prema euru. Riziku su posebno izloženi ekonomski subjekti koji imaju veće devizne obveze nego svoju deviznu imovinu i nemaju primitke u stranoj valuti. Riziku su također izložena i poduzeća, država i stanovništvo zbog njihove zaduženosti u stranoj valuti i ne posjedovanja devizne imovine zbog čega slabljenje tečaja povećava njihovu zaduženost. Visoka razina euroizacije doprinosi rastu deviznog duga. Hrvatski građani imaju veću sklonost štednji i kreditima u stranoj, nego u domaćoj valuti zbog nepovjerenja te navike. Potrebno je zaštiti sustav od valutnog rizika i zadržati odgovarajuću razinu devizne likvidnosti sustava. Ako se uvede euro, smanjio bi se devizni dug zato što bi on tada bio u domaćoj valuti („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Smanjivanje kamatnih stopa utjecalo bi i na smanjenje troška zaduživanja domaćih sektora. Nemoguće je dati točne pretpostavke za kretanje kamatnih stopa nakon uvođenja, ali se pretpostavlja da bi one mogle biti niže zato što većinom ovise o kretanjima na međunarodnim financijskim tržištima. Nakon uvođenja, HNB više ne bi koristio vlastite instrumente monetarne politike, već od ESB-a, što bi smanjilo regulatorni trošak i stopu obveznih deviznih pričuva („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

U maloj otvorenoj ekonomiji, vlastita valuta donosi mogućnost nastanka valutnih i bankovnih kriza. Valutna ili platno bilančna kriza može doprinijeti nastanku bankovne ili financijske krize u slučaju kada oslabljena domaća valuta dovede do pogoršanja bankovnih bilanci. Također i bankovna kriza može doprinijeti nastanku valutne krize kada dođe do većih podizanja deviznih depozita te sustav ne može održati odgovarajuću razinu devizne likvidnosti. Hrvatska ima nisku mogućnost izbijanja krize zbog zaliha kunske i devizne likvidnosti. Rizik nastanka valutne

krize nestat će s uvođenjem nove valute („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Kada se uvede Euro, nestati će transakcijski troškovi koji nastaju kao razlika između kupovnog i prodajnog tečaja te naknade i provizije banaka i mjenjačnica kod obavljanja konverzije. Uvođenjem zajedničke valute, potiču se ulaganja i razvoj financijskog tržišta zbog uklanjanja transakcijskih troškova. Također, vidljivo je da se hrvatsko gospodarstvo oporavilo nakon svjetske krize zbog pristupanja Europskoj uniji zahvaljujući čemu je povećala svoju međunarodnu suradnju s ostalim članicama europodručja. Uklanjanje transakcijskih troškova pozitivno će utjecati i na turizam Republike Hrvatske zato što većina turista dolazi upravo iz zemalja eurozone (Bukovšak, Ćudina i Pavić, 2018).

Zajednička valuta potiče međunarodnu razmjenu i ulaganja zbog smanjenja transakcijskih troškova, zaštite od valutnog rizika, lakše usporedivosti cijena i manje neizvjesnosti tečajnih kretanja. Euro u Hrvatskoj će imati znatan utjecaj na robnu razmjenu i turističku djelatnost („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Članstvom u EMU, Hrvatska dobiva pravo sudjelovanja u mehanizmima financijske pomoći europodručja koji pomaže državama s financijskim teškoćama. Europski mehanizam za stabilnost (ESM) pruža financijsku pomoć u obliku kredita, otkupom državnih obveznica na primarnom ili sekundarnom tržištu te može odobriti kredit za dokapitalizaciju kreditne institucije ili ju izravno dokapitalizirati. ESM pribavlja sredstva izdavanjem vrijednosnih papira na financijskim tržištima i u tu svrhu ulazi u financijski aranžman s državama članicama europodručja, financijskim institucijama ili trećim stranama. U slučaju nastanka bankovnih poremećaja, EMS služi kao zaštitni mehanizam („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Što se tiče troškova oko uvođenja Eura kao službene valute, navode se slijedeći: gubitak samostalne monetarne politike, porast razine cijena zbog konverzije, rizik prekomjernog preljeva kapitala i akumulacije makroekonomskih neravnoteža, jednokratni troškovi konverzije, jednokratni troškovi pristupanja HNB-a Eurosustavu i sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Prvi značajan problem veže se uz gubitak samostalne monetarne politike jer se država više neće moći koristiti deviznim tečajem kao tehnikom za povećanje konkurentnosti gospodarstva, a drugi problem vezan je uz mogućnost da zajednička monetarna politika može biti

neprimjerena za državu ukoliko se ona nalazi u različitoj fazi poslovnog ciklusa od ostatka europodručja. Male i otvorene države imaju značajnu osjetljivost na međunarodne tokove kapitala, zaduživanje u stranoj valuti i prijenos tečajnih kretanja na potrošačke cijene zato što se nalaze pod utjecajem globalnog financijskog ciklusa i svoju politiku moraju prilagođavati ključnim svjetskim bankama ako žele održati svoju financijsku stabilnost. Trenutačna monetarna politika HNB-a ograničena je zato što se tečaj kune veže uz tečaj eura što je ključno za održanje financijske stabilnosti. Zbog prethodno navedenog razloga i visoke euroizacije, trošak gubitka monetarne samostalnosti je relativno mali. Mana zajedničke monetarne politike je u tome što nemaju sve države članice isti stupanj razvijenosti te se stope gospodarskog rasta i stope inflacije razlikuju zbog čega monetarna politika neće biti zadovoljavajuća za sve države. Ipak, poslovni ciklus u Hrvatskoj se ne razlikuje toliko od ostatka europodručja i pretpostavlja se da iz tog razloga zajednička politika neće negativno utjecati na gospodarstvo („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Rast potrošačkih cijena zbog konverzije je relativno blag i ne bi imao znatan utjecaj na povećanje cijena. Činitelji koji utječu na povećanje potrošačkih cijena su: prelijevanje troškova konverzije na potrošače, zaokruživanje cijena kako bi si poduzeća olakšala provođenje konverzije te iskoristila priliku za poskupljenje svojih proizvoda i tzv. psihološke cijene koje utječu na svijest potrošača te oni nisu svjesni pravog troška kupnje. Prema istraživanju koje je objavila Europska komisija 2017. godine, vidljivo je da većina hrvatskih građana strahuje od povećanja cijena nakon uvođenja Eura. Kao neka od mogućih rješenja za sprječavanje povećanja cijena su isticanje cijena u kunama i eurima, odnosno staroj i novoj valuti, dogovori između vlade i privatnog sektora o pravilnom načinu zaokruživanja cijena te informiranje javnosti o tome što se događa s cijenama. U Hrvatskoj se očekuje blagi rast potrošačkih cijena, posebice u razdoblju prije i poslije konverzije (Pufnik, 2018).

Jednokratni troškovi konverzije odnose se na nabavljanje novčanica i kovanica, distribuciju i njihovo povlačenje, prilagodbe u platnom prometu, prilagodba računovodstvenih i informatičkih sustava, pravne prilagodbe i troškovi vezani uz informiranje građana i edukaciju zaposlenika. Prema iskustvima zemalja koje su uvele euro 2002. godine, procijenjeno je da su jednokratni troškovi iznosili oko 0,5% BDP-a. Za Hrvatsku se očekuju niži troškovi zbog visoke prisutnosti Eura u gospodarstvu i turizmu te činjenici da je veliki dio hrvatskog financijskog sektora u vlasništvu inozemnih institucija („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Prilikom pristupanja Eurosustavu, za HNB su jednokratni troškovi vezani uz uplatu upisanog kapitala, prijenosa međunarodnih pričuva na ESB i uplatu određenog iznosa kao doprinos

rezervama ESB-a („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Pristupanjem monetarnoj uniji, Hrvatska je dužna pružiti financijsku pomoć drugim članicama, što se odnosi na uplatu određenog iznosa ESM-u. Određivanje iznosa uplate, vrši se uz pomoć ESB-ovog ključa za upis kapitala i prema stupnju razvijenosti države („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

Iz svih navedenih prednosti i nedostataka, vidljivo je kako će uvođenje Eura imati pozitivan učinak na hrvatsko gospodarstvo. Smatra se da će pozitivni učinci biti trajnog karaktera, a troškovi će uglavnom biti jednokratni. Može se zaključiti da će uvođenje Eura osnažiti hrvatsko gospodarstvo i otvoriti nove puteve međunarodne suradnje i razmjene čime će se Hrvatska moći dodatno razvijati („Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj“, travanj 2018).

5. Komparativna analiza gospodarskog stanja Republike Hrvatske i Slovačke Republike

U ovom poglavlju analizirati će se gospodarstvo Republike Hrvatske i Slovačke Republike na temelju njihovih makroekonomskih pokazatelja te će se usporediti stanje između te dvije države. Provesti će se komparativna analiza obiju zemalja s obzirom na bruto domaći proizvod (nadalje BDP), BDP po glavi stanovnika, realnu godišnju stopu promjene BDP-a, prosječnu godišnju stopu inflacije, tekući račun platne bilance, vrijednost uvoza i izvoza, iznos inozemnog duga, bruto međunarodne pričuve, dug opće države izražen u postotku BDP-a i stopu nezaposlenosti. Za svaki od navedenih indikatora objašnjeno je zašto je došlo do određenih promjena te kako je to utjecalo na cjelokupno gospodarstvo. Na kraju poglavlja je doneseni zaključak o stanju u Republici Hrvatskoj i Slovačkoj Republici te kakav je utjecaj imao Euro na slovačko gospodarstvo.

5.1. Republika Hrvatska

Kako bi se dobio što bolji uvid u hrvatsko gospodarsko stanje, potrebno je analizirati ključne makroekonomske pokazatelje kroz godine. Za Republiku Hrvatsku prikazati će se podaci u razdoblju od 2008. do 2019. godine te će se objasniti zašto je došlo do pojedinih promjena.

Tablica 3: makroekonomski pokazatelji Republike Hrvatske

Republika Hrvatska	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
BDP (u mil. EUR, tekuće cijene)	48.003	45.067	45.130	44.822	43.966	43.732	43.426	44.640	46.640	49.118	51.654	53.969
BDP po stanovniku (u EUR)	11.138	10.474	10.520	10.472	10.301	10.275	10.247	10.619	11.174	11.907	12.632	13.270
BDP - realna godišnja stopa promjene (u %)	1,8	-7,4	-1,5	-0,3	-2,2	-0,5	-0,1	2,4	3,5	3,1	2,7	2,9
Prosječna godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena	6,1	2,4	1,1	2,3	3,4	2,2	-0,2	-0,5	-1,1	1,1	1,5	0,8
Tekući račun platne bilance (u mil. EUR)	-5.048	-2.959	-974	-799	-789	-461	111	1.452	994	1.679	982	1.571
Izvoz robe i usluga (u milijunima EUR)	9.585	7.529	8.905	9.582	9.629	9.589	10.369	11.528	12.321	14.017	14.517	15.227
Uvoz robe i usluga (u milijunima EUR)	20.817	15.220	15.137	16.281	16.216	16.528	17.129	18.483	19.687	21.892	23.748	24.981
Inozemni dug (u mil. EUR, na kraju razdoblja)	43.919	48.173	49.423	49.117	47.575	48.471	49.095	48.230	44.714	43.683	42.710	40.877
Inozemni dug (u % BDP-a)	92	107	110	110	108	111	113	108	96	89	83	76
Bruto međunarodne pričuve (u mil. EUR)	9.121	10.376	10.660	11.195	11.236	12.908	12.688	13.707	13.514	15.706	17.438	18.560
Dug opće države (u % BDP-a)	39,3	48,7	57,8	64,4	70,1	81,2	84,7	84,3	80,8	77,8	74,7	73,2
Stopa nezaposlenosti	8,5	9,2	11,6	13,7	15,9	17,3	17,3	16,2	13,1	11,2	8,4	6,6

(Izvor: HNB, 2020)

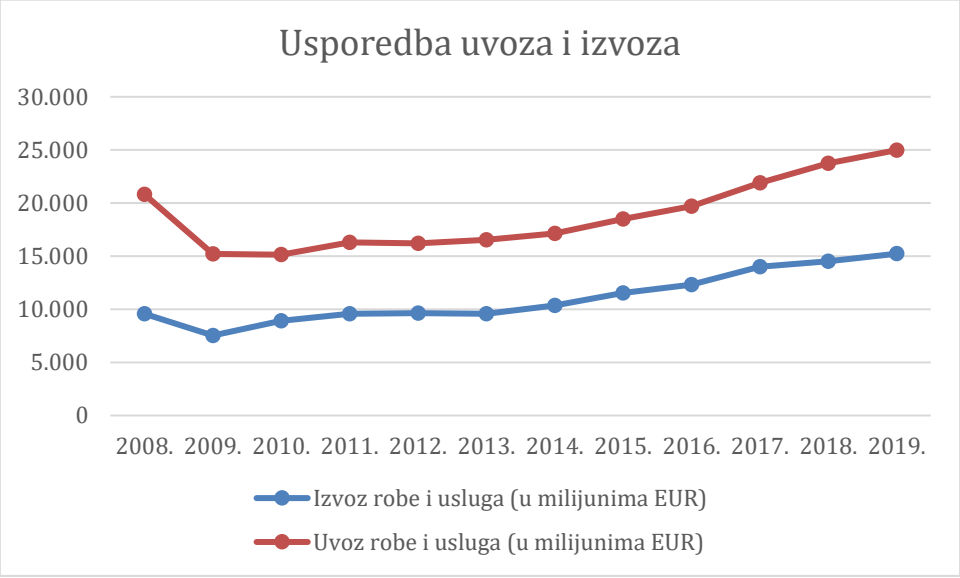
Što se tiče BDP-a, vidljivo je da od 2008., pa sve do 2014. pada, nakon čega počinje ponovno blago rasti do 2019. godine. Navedena kretanja najbolje prikazuje realna godišnja stopa promjene BDP-a. Pad BDP-a dogodio se zbog globalne krize koja je pogodila sve zemlje. Također, Hrvatska je u tom razdoblju izrazito povećala svoje vanjsko zaduživanje u odnosu na rast BDP-a. Padao je i iz razloga što je Hrvatska bila više orijentirana na uvoz, a manje na izvoz te je bila među najlošijim zemljama u EU10 s obzirom na pokrivenost potražnje uvozom. Svjetska kriza utjecala je na pad BDP-a u mnogim državama te je iznimno snažno pogodila i Republiku Hrvatsku. U tom razdoblju, Hrvatsku je obilježio visoki pad osobne i državne potrošnje i smanjio se uvoz roba i izvoz usluga. Pad BDP-a imao je negativne posljedice i na druge pokazatelje i nakon šestogodišnjeg pada, BDP počinje ponovno rasti. Pristupanjem Europskoj uniji 2013. godine, vidljivo je poboljšanje svih pokazatelja već sljedeće godine. Jedan od glavnih razloga za poboljšanje bio je rast izvoza s obzirom da su Hrvatskoj otvorene granice i slobodna trgovina sa zemljama Europske unije. Također se povećao i turizam čime se gospodarstvo počelo oporavljati. Izmjenom poreznih razreda početkom 2015. godine, porasla je neto plaća te je time porasla i osobna potrošnja, a 2016. godinu obilježile su i veće investicije s obzirom na oporavak gospodarstva od krize i ostvarivanje boljih rezultata turističke sezone. S obzirom na činjenicu da su 2015. i 2016. godina bile godine oporavka gospodarstva, 2017., 2018. i 2019. nastavili su se pozitivni trendovi rasta BDP-a, rasle su investicije i osobna potrošnja. Ipak, kako bi se povećao rast, potrebno je predstaviti bolji ekonomski model kojim bi se smanjio izvoz i porasle investicije korištenjem fondova Europske unije. U usporedi s ostalim zemljama članicama Europske unije, Republika Hrvatska je što se tiče BDP-a po glavi stanovnika među najlošije pozicioniranim zemljama te je on za oko 30% niži od prosjeka Europske unije („Hrvatska gospodarska komora [HGK]“, ožujak 2017).

U promatranom razdoblju, prosječna godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena bila je najviša 2008. godine, a najniža 2019. godine i zatim je do 2012. padala te je 2012. i 2013. ponovna narasla. Nakon toga, javila se deflacija koja je trajala od 2014. do 2016. godine, a zatim se ponovno javila inflacija do 2019. godine. Kako je 2008. godina bila krizna, tada se dogodio i veći porast cijena. Inflacija je poželjna u svakom gospodarstvu ako je blago pozitivna, niska i stabilna. Tijekom trogodišnjeg razdoblja došlo je i do deflacije zbog pada cijena naftnih derivata i cijena hrane. Osobna potrošnja se smanjila tijekom kriznih godina i relativno sporo se oporavljala, zbog čega je došlo do pada potražnje. Vidljivo je kako se inflacija vratila 2017. godine kada su počele rasti cijene sirovina, energije, roba i usluga te je takav trend nastavljen do 2019. godine („HGK“, listopad 2019).

Platna bilanca Republike Hrvatske bila je u deficitu od 2008. do 2014. godine, nakon čega se počeo ostvarivati pozitivan saldo. Glavni uzrok negativnog slada tekućeg računa platne bilance je upravo svjetska kriza koja je smanjila potražnju za robama i uslugama te je uzrokovala kaos u međunarodnoj trgovini. Pošto je kriza prilično loše utjecala na hrvatsko gospodarstvo, bilo je potrebno nekoliko godina da se ono oporavi. Preokret u bilanci plaćanja dogodio se 2014. godine zato što je godinu prije Republika Hrvatska ušla u Europsku uniju čime su joj se otvorila nova tržišta, a i zahvaljujući činjenici da su se europske države prije oporavile od posljedica krize, porasla je potražnja za hrvatskim proizvodima (Globan, 2018).

Kao što je vidljivo u Tablici 3 i na Grafu 1, Republika Hrvatska u promatranom razdoblju ima veći uvoz od izvoza. Republika Hrvatska je nakon pristupanja Europskoj uniji ostvarila povećanje i uvoza i izvoza zbog otvaranja tržišta i ukidanja carinskih i drugih trgovinskih barijera. Također, nakon krize, europsko i svjetsko tržište su doživjeli gospodarski razvoj te je povećana međunarodna trgovina. U 2018. godini, najvažnija izvozna tržišta bila su Italija, Njemačka, Slovenija, Bosna i Hercegovina i Austrija, dok su najvažnija uvozna tržišta bila Njemačka, Italija, Slovenija, Mađarska i Austrija („HGK“, ožujak 2019).

Graf 1: usporedba uvoza i izvoza Republike Hrvatske

Izvor: vlastita izrada prema Državnom zavodu za statistiku, 2020.

Inozemni dug Republike Hrvatske rastao je sve do 2014. godine, kada se počeo polako smanjivati. Država se prvenstveno zaduživala u inozemstvu i trošila tuđi kapital, a tijekom kriznih godina inozemni dug rastao je ponajviše zbog velikog deficita državnog proračuna. Dug se počinje smanjivati 2015. godine i tada se također počinje ostvarivati i pozitivan saldo tekućeg računa platne bilance. Razvoj gospodarstva nakon krize utjecao je pozitivno na rast

BDP-a, čime se smanjio inozemni dug te su stvoreni bolji temelji za daljnji razvoj. Kada se inozemni dug gleda u postotku BDP-a, vidljivo je da je od 2009. do 2015. godine iznosi preko 100%, a 2016. se taj postotak počinje značajno smanjivati (Brkljača, 2019).

Bruto međunarodne pričuve u 2008. godini su se smanjile s obzirom na 2007. godinu zbog svjetske krize, odluke o ukidanju granične obvezne pričuve te se smanjila stopa obveznih pričuva banaka s 17% na 14%. U 2009. godini glavni činitelji koji su doveli do povećanja priljeva su: priljev za račun Ministarstva financija, kupnja deviza od banaka, dobivena sredstva od Međunarodnog monetarnog fonda te je ostvareni prihod od ulaganja međunarodnih pričuva. Razlozi povećanja u 2010. godini bili su slični kao i prethodne godine. Glavna obilježja promjena u 2011. i 2012. godini bili su otkup od Ministarstva financija i prodaja deviza i prihod od ulaganja međunarodnih pričuva. Smirivanje dužničke krize obilježilo je 2013. godinu te su međunarodne pričuve rasle zbog priljeva deviza na račun Ministarstva financija zbog zaduživanja te otkupa i prodaje deviza bankama i Ministarstvu financija. Pad prinosa na državne obveznice i drugačija očekivanja između američke i europske monetarne politike dovele su do pada kamatnih stopa na depozite u eurima te su se smanjile i hrvatske međunarodne pričuve u 2014. godini. Europodručje je 2015. godine obilježila najniža razina kamatnih stopa i pad prinosa na tržištu obveznica. U tim uvjetima međunarodne pričuve su se ipak povećale zbog otkupa i prodaje deviza, porasta tečaja dolara u odnosu na euro i zarada od ulaganja. U 2016. godini međunarodne pričuve su se smanjile za 1,4%, a 2017. su se povećale za 16,2%, iako su tada ostvarile najmanji rast u posljednjih jedanaest godina. Posljednje dvije godine promatranog razdoblja, međunarodne pričuve ostvarile su rast na temelju razloga navedenih za prijašnje godine („HNB“, godišnja izvješća).

Dug opće države u postotku BDP-a 2008. godine iznosi 39,3%, a već u sljedećim godinama se znatno povećava. Razlozi povećanja zaduženosti su svjetska gospodarska kriza, proračunski manjak i otplata prijašnjih obveza vezanih uz zaduživanje. Dug se polako počinje smanjivati 2015. godine zbog smanjivanja utjecaja krize, rasta i razvoja domaćeg i europskog gospodarstva te poboljšanja uvjeta u eurozoni („HGK“, svibanj 2015).

Što se tiče stope nezaposlenosti, može se primijetiti kako su stope bile najviše od 2010. do 2017. godine. Kriza je uzela maha i na području tržišta rada te je iz tog razloga stopa nezaposlenosti rasla sve do 2015. godine. Pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji, polako se počinje smanjivati broj nezaposlenih, iako je on i dalje vrlo visok. Tada se za Hrvatsku otvaraju nove mogućnosti te stanovništvo odlazi na rad u brojne europske zemlje. Također je i Republika Hrvatska donosila mjere i poticaje koji su utjecali na smanjivanje stope nezaposlenosti, koja je počela padati 2015. godine.

5.2. Slovačka Republika

Slovačka Republika pristupila je Europskoj uniji 1. svibnja 2004. godine, a članica europodručja je od 1.siječnja 2009. godine. Euro je zamijenio prijašnju valutu slovačku krunu (SKK) pri čemu je utvrđeno da jedan euro iznosi 30,1260 SKK. Proces opskrbe banaka kovanicama eura započinje u rujnu 2008. godine, a u listopadu započinje i opskrba novčanicama. Poduzeća i trgovine na malo su također sudjelovale u procesu pred opskrbe novčanicama i kovanicama. Od 17. siječnja 2009. godine, euronovčanice i kovanice su jedino zakonsko sredstvo plaćanja („ESB“, bez dat.).

Slovačko gospodarstvo počelo se razvijati odvajanjem od Češke Republike i stjecanjem samostalnosti 1. siječnja 1993. godine. Slovačka je vrlo popularna zemlja za strana ulaganja zbog povoljnih uvjeta i razvijene poslovne klime. Tako je svoje gospodarstvo izgradila zahvaljujući proizvodnji i izvozu automobila i dijelova za automobile. Slovačka je pretežito orijentirana na europsko tržište i to čak 85% robnog izvoza i 80% robnog uvoza odvija se sa zemljama članicama Europske unije („HGK“, kolovoz 2018).

Tablica 4: makroekonomski pokazatelji Slovačke Republike

Slovačka Republika	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
BDP (u mil. EUR, tekuće cijene)	68.591	64.096	68.093	71.214	73.484	74.355	76.256	79.758	81.038	84.521	89.606	94.171
BDP po stanovniku (u EUR)	12.230	11.830	12.540	13.190	13.590	13.740	14.070	14.710	14.920	15.540	16.450	17.270
BDP - realna godišnja stopa promjene (u %)	5,6	-5,5	5,7	2,9	1,9	0,7	2,8	4,8	2,1	3,0	3,9	2,4
Prosječna godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5	-0,1	-0,3	-0,5	1,4	2,5	2,8
Tekući račun platne bilance (u mil. EUR)	-4.262	-2.207	-3.183	-3.497	684	1.379	870	-1.618	-2.221	-1.618	-2.370	-2.706
Izvoz robe i usluga (u milijunima EUR)	49.522	39.721	49.252	56.755	62.202	64.131	64.565	67.607	69.555	73.852	79.145	80.842
Uvoz robe i usluga (u milijunima EUR)	50.280	38.775	48.438	55.465	58.201	59.561	59.793	64.447	66.188	70.778	76.835	79.362
Inozemni dug (u mil. EUR, na kraju razdoblja)	38.603	50.124	52.236	55.312	54.882	60.864	68.507	67.446	74.984	91.574	102.016	105.517
Inozemni dug (u % BDP-a)	56	78	77	78	75	82	90	85	93	108	114	112
Bruto međunarodne pričuve (u mil. EUR)	2.287	1.264	1.621	1.869	1.901	1.562	2.170	2.640	2.743	3.020	4.568	6.382
Dug opće države (u % BDP-a)	28,6	36,4	41	43,5	51,8	54,7	53,5	51,9	52	51,3	49,5	48
Stopa nezaposlenosti	9,6	12	14,4	13,6	13,9	14,2	13,2	11,5	9,6	8,1	6,5	5,8

(Izvor: NBS, bez. dat.)

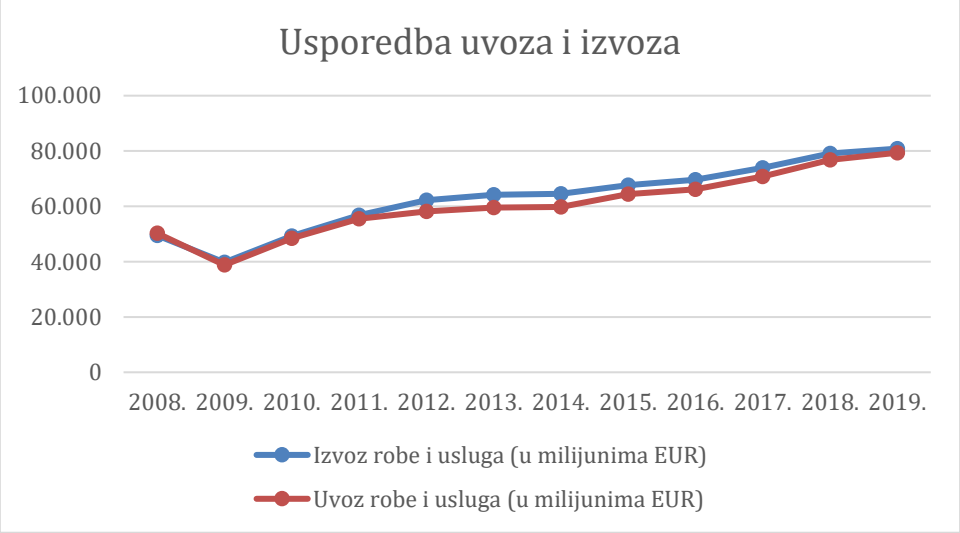
BDP Slovačke Republike rastao je u svim promatranim godinama, osim 2009. godine. U 2008. godini, BDP je u odnosu na 2007. godinu porastao 6,4% zbog rasta domaće potražnje na što je utjecao porast potraživanja u trgovinama, hotelima, prometu, financijama i slično, dok je sektor industrije ostvario blagi pad. Zbog pada domaće i strane potražnje, u prvom tromjesečju 2009. godine BDP je padao, ali je do kraja godine zbog oporavka gospodarstva ponovno porastao. Tijekom 2010. godine, BDP je narastao zbog znatnog povećanja strane potražnje i blagog povećanja domaće potražnje, a svoj doprinos rastu BDP dali su i proizvodnja, odnosno industrija te usluge. Porast industrije, građevine i usluga doprinijelo je porastu BDP-a, unatoč tome što se smanjila osobna i državna potrošnja u 2011., 2012. i 2013. godini. U 2014. i 2015. godini, povećala se domaća potrošnja zbog pada inflacije, stabiliziranja stanja na tržištu rada i povećanja ulaganja u javna dobra te je BDP porastao. Tijekom 2016. godine, BDP je usporio svoj rast zbog smanjenja domaćih investicija i smanjenog korištenja sredstva iz fondova Europske unije. BDP je ubrzao svoju stopu rasta tijekom 2017., 2018. i 2019. godine, a ključne aktivnosti za rast bile su rast potrošnje kućanstva i neto izvoza te otvorenost gospodarstva prema europodručju. Slovačka zauzima devetnaesto mjesto među zemljama Europske unije prema BDP po glavi stanovnika i četvrto mjesto među zemljama EU10 što je znatno bolji položaj od Republike Hrvatske. Taj položaj je postigla zahvaljujući pristupanju Europskoj uniji ranije od Hrvatske te uvođenju Eura. Također, svjetska kriza je znatno manje utjecala na slovačko gospodarstvo te se ono i puno brže oporavilo („Narodna banka Slovenska [NBS]“, bez. dat.) i („HGK“, kolovoz 2018).

Prosječna godišnja stopa inflacije mjerena potrošačkim košaricama u 2008. godini iznosila je 3,9%, što je povećanje u odnosu na 2007. godinu. U prosjeku su cijene robe porasle za 3,5%, a cijene usluga za 4,8%. Na inflaciju su najveći utjecaj imali vanjski faktori, poput kretanje cijene svjetskih energenata, osobito nafte, i kretanje cijena poljoprivrednih proizvoda. U 2009. i 2010. godini, stopa inflacije se smanjila zbog krize koja je uzrokovala značajno smanjenje cijena energije, goriva i hrane te pad potražnje potrošača zbog nesigurnosti vezanih uz buduća kretanja na tržištu. Rast inflacije 2011. godine dogodio se ponajviše zbog promjene neizravnih poreza, odnosno povećanja poreza na dodanu vrijednost, trošarina i uvođenja raznih drugih naknada. Sljedeće dvije godine došlo je do smanjenja inflacije zbog nižeg rasta cijena hrane i energije, a istodobno je došlo do povećanja plaća u pojedinim gospodarskim sektorima. Tijekom 2014., 2015 i 2016. godine, došlo je deflacije, a razlog tome je pad cijene nafte na svjetskom tržištu, pad cijene hrane i energenata i intervencije poduzete kako bi se smanjile cijene u željezničkom prometu. Ponovni rast cijena dogodio se sljedeće tri godine promatranog razdoblja, a razlog tome je smanjenje pada cijena nafte i energenata, porast cijena hrane povećana domaća potražnja te rast minimalnih plaća („NBS“, bez. dat).

U promatranom razdoblju, tekući račun platne bilance bio je pozitivan samo u razdoblju od 2012. do 2014. godine. Do 2012. godine, bilanca je bila negativna zbog utjecaja svjetske krize na slovačko gospodarstvo, ali i na sve zemlje u eurozoni. U tom razdoblju došlo je do značajnog pada uvoza i izvoza te pada cijena sirovina. Do poboljšanja u 2012. godini došlo je zbog povećanja izvoza dijelova za automobile i plasiranja novih modela automobila radi proširivanja na nova tržišta te zbog pada uvoza. Sljedeće godine usporio se rast izvoza automobila, ali je zato došlo do povećanja izvoza u elektroničkoj industriji. Već 2014. godine, ponovno je došlo do smanjenja suficita na tekućem računu platne bilance, a glavni uzrok tome je smanjenje računa prihoda od ulaganja zbog isplata dividenda izravnim stranim ulagačima. U razdoblju od 2015. godine do 2019. godine, tekući račun bio je negativan, a glavni uzroci tome bili su: porast uvoza i smanjenje izvoza, domaća kapitalna ulaganja i manje korištenje sredstava iz fondova Europske unije („NBS“, bez. dat).

Slovačka Republika je više orijentirana na izvoz, nego na uvoz, šte se može vidjeti u Tablici 4 i na Grafu 2. Slovačko gospodarstvo je više orijentirano na proizvodne djelatnosti zbog čega i ima veći izvoz od uvoza. Slično kao i kod Republike Hrvatske, nakon ulaska u Europsku uniju, Slovačkoj su otvorene nove mogućnosti za međunarodnu trgovinu i većinu razmjene obavlja s europskim državama. Kriza nije značajno pogodila slovačko gospodarstvo, stoga je vidljivo na grafu da tijekom kriznih godina nije došlo do smanjivanja uvoza i izvoza, već on kontinuirano raste. Glavni trgovinski partneri Slovačke Republike u izvozu unutar Europe su Njemačka, Češka i Poljska, a u uvozu Njemačka, Češka i Austrija. Partneri u izvozu izvan Europe su SAD, Rusija i Kina, a u uvozu Rusija i Južna Koreja („Europa.eu [EU]“, bez.dat).

Graf 2: usporedba uvoza i izvoza Slovačke Republike

Izvor: vlastita izrada prema Nacionalna banka Slovačke, 2020.

Na inozemni dug Slovačke Republike u 2008. i 2009. godini najviše je utjecao tečajni odnos između SKK, EUR i USD i porast dugovanja bankovnog i poslovnog sektora. Kako je na početku 2009. godine Slovačka uvela Euro, to je dovelo do povećanja kratkoročnog vanjskog duga NBS-a. Do povećanja inozemnog duga u 2010. godini najviše je utjecalo porast potražnje za državnim obveznicama. U razdoblju od 2011. do 2019. godine, najznačajniji faktori koji su utjecali na porat inozemnog duga su rast kratkoročnih obveza Vlade Slovačke Republike i NBS-a, zaduživanje poslovnih subjekata i rast duga po glavi stanovnika. Dug po glavi stanovnika u 2019. godini iznosio je 19.309 eura. Može se primijetiti kako je inozemni dug u promatranom razdoblju rastao svake godine te zadnje tri godine zauzima više od 100% udjela u BDP-u („NBS“, bez dat).

Bruto međunarodne pričuve su u razdoblju od 2009. do 2014. godine padale, a od 2015. godine počinju rasti. Kriza je također utjecala na smanjenje pričuva, ali kao i kod prijašnjih makroekonomskih pokazatelja, vidljivo je da nakon oporavka gospodarstva međunarodne pričuve počinju ponovno rasti.

Dug opće države izražen postotkom BDP-a tijekom promatranog razdoblja bio je najmanji u 2008. godini. Zatim, od 2009. godine do 2014. godine, dug opće države raste, nakon čega se opet počinje smanjivati. Razlozi povećanja duga bili su slični kao i kod Republike Hrvatske, zbog utjecaja i posljedica krize država se više zaduživala zbog nemogućnosti podmirivanja svojih obveza. U tom razdoblju, provedene su različite mjere za smanjenje duga poput primjerice, prilagođavanja poreznih stopa i mjera štednje.

Stopa nezaposlenosti u 2008. godini iznosila je 9,6%, što je smanjenje u odnosu na 2007. godinu. U razdoblju od 2009. godine do 2013. godine, stopa nezaposlenosti se povećava, a razlog tome je utjecaj krize. Najveći pad broja zaposlenih bilježila je industrija, trgovina i transport zbog smanjenog obujma poslovanja. Kako se gospodarstvo postupno opravljalo od krize te zahvaljujući mjerama za poticanje i rast zaposlenosti, tako se smanjivala i stopa nezaposlenosti.

5.3. Usporedba gospodarskog stanja

Iz prethodno provedene analize gospodarskog stanja pomoću makroekonomskih pokazatelja, kod Republike Hrvatske može se zaključiti da je gospodarstvo znatno oslabilo u razdoblju trajanja krize. Može se zaključiti da je ulazak u Europsku uniju imao pozitivan utjecaj zato što se gospodarstvo počelo opravljati, a i otvaranje granica prema drugim europskim državama

omogućilo je Hrvatskoj bolju međunarodnu gospodarsku suradnju u vidu ukidanja trgovinskih barijera, većih mogućnosti zaposlenja u europskim državama te dobivanju financijske pomoći od Europske unije ili korištenje sredstava iz europskih fondova. Pošto Hrvatska dosta zaostaje za ostalim državama članicama prema stupnju razvoja gospodarstva, potrebno je da poboljša pokazatelje i pokuša smanjiti zaostatak kako ne bi stalno bila ispod prosjeka Europske unije. Republika Hrvatska je pripremama za uvođenje Eura poboljšala svoj gospodarski status, ali treba proći još vremena prije nego zadovolji sve uvjete za promjenu valute. Predviđa se kako bi Euro također mogao imati pozitivan utjecaj na hrvatsko gospodarstvo, iako će se sve vidjeti tek u narednim godinama.

Na temelju makroekonomskih pokazatelja za Slovačku Republiku, vidljivo je kako je i ulazak u Europsku uniju i uvođenje Eura imalo pozitivan utjecaj na gospodarsko stanje. Pošto svjetska kriza nije toliko utjecala na slovačko gospodarstvo, ono se puno brže opravilo od neizbježnih posljedica. Odvajanjem od Čehoslovačke, morala je izgraditi nanovo svoje gospodarstvo kako bi funkcionirala kao samostalna država. Slovačkoj je to pošlo za rukom te ima prilično razvijenu industriju (ponajviše automobilsku industriju) zbog koje je lakše podnijela teret krize od Republike Hrvatske.

Usporedbom Republike Hrvatske i Slovačke Republike može se zaključiti kako je Slovačka ipak razvijenija te u mnogo boljem položaju od Hrvatske. Makroekonomski indikatori ukazuju na to da je Slovačka Republika bolja po gotovo svim analiziranim pokazateljima. Razlog tome je što je Slovačka ušla u Europsku uniju prije Hrvatske te je 2009. godine uvela Euro što je znatno doprinijelo njezinom gospodarskom razvitku. Slovačka Republika je uspješan primjer zemlje koja je ostvarila znatan gospodarski rast i razvitak zahvaljujući Europskoj uniji i Euru. Iako Republika Hrvatska još nije spremna za uvođenje Eura, nedavno je ušla u tečajni režim ERM II kojim potvrđuje da je zasad uspješno zadovoljila sve potrebne uvjete.

6. Zaključak

Predmet pisanja ovog rada je uvođenje Eura u Republiku Hrvatsku. Naime, pristupom Europskoj uniji, Republika Hrvatska preuzela je na sebe obvezu prihvaćanja zajedničke valute i monetarne politike. Zamjena i uvođenje nove valute opsežan je posao koji zahtjeva dobru pripremu i analizu gospodarstva. Prvo poglavlje ovog rada obuhvaća povijesni razvoj Europske ekonomske i monetarne unije te su detaljno objašnjene i navedene sve faze koje su utjecale na uspostavljanje monetarne unije. Najvažniju ulogu u upravljanju zajedničkom monetarnom politikom ima Europska središnja banka koja nastoji ispuniti dva ključna cilja: održavanje niske stope inflacije do 2% i očuvanje stabilnosti cijena. U trećem poglavlju je opisana primjena Eura i važnost ove valute kako za svjetsko, tako i za europsko gospodarstvo. Glavnu ulogu u raspoređivanju euronovčanica ima Europska središnja banka i ostale nacionalne banke država članica, dok za izdavanje eurokovanica su zadužene nacionalne središnje banke. Za državu koja želi uvesti Euro, vrlo je važno da zadovolji određene kriterije, a najznačajniji među njima su zadovoljenje kriterija nominalne i pravne konvergencije. Kriterij nominalne konvergencije odnosi se na sljedeća četiri kriterija: stabilnost cijena, održivost javnih financija, stabilnost tečaja i konvergencija dugoročnih kamatnih stopa, a kriterij pravne konvergencije odnosi se na usklađivanje zakonodavstva Republike Hrvatske sa zakonodavstvom zemalja članica eurozone. Također, važno je za znati koje su koristi, a koji troškovi uvođenja Eura. Neke od koristi od uvođenja bile bi sljedeće: uklanjanje valutnog rizika, niži ili potpuno uklanjanje transakcijskih troškova, povećana međunarodna razmjena i dobivanje financijske pomoći od europodručja. S druge strane, neki od troškova su: gubitak samostalne monetarne politike, jednokratni troškovi konverzije, porast razine cijena i pružanje financijske pomoći drugim članicama. Predviđa se kako bude više koristi nego troškova, što znači da se očekuje pozitivan utjecaj Eura na naše gospodarstvo. Nakon teoretskog objašnjenja činjenica i postupaka vezanih uz Euro, peto poglavlje odnosi se na komparativnu analizu Republike Hrvatske i Slovačke Republike. Slovačka je zemlja koja je ranije ušla u Europsku uniju od Hrvatske, pa je samim time i prije uvela Euro. Usporedbom makroekonomskih indikatora ovih dviju država, zaključeno je kako je Slovačka Republika gospodarski naprednija. Vidljivo je kako je Slovačka dobro iskoristila svoj potencijal ulaskom u Europsku uniju i uvođenjem Eura. Republika Hrvatska trebala bi bolje iskoristiti svoj potencijal i položaj u Europskoj uniji, ali bi se uvođenjem Eura to moglo riješiti. Nedavnim ulaskom u europski tečajni režim, Hrvatska je korak bliže ostvarenju svog cilja, odnosno uvođenju Eura.

Popis literature

Knjige i članci

1. Bukovšak, M., Ćudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja. *Privredna kretanja i ekonomska politika, 27* (1 (142)), 95-128.
2. Faulend, M; Šošić, V. (2010.) Europska monetarna unija. U Lj. Mintas Hodak (ur.), *Europska unija* (str. 315-342). Zagreb: Mate
3. Globan, T. (2018). Struktura i odrednice desetljetnog preokreta u vanjskotrgovinskoj bilanci Republike hrvatske, Zbornik radova znanstvenog skupa "Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva" / Družić, Gordan ; Družić, Ivo - Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti ; Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018, 197-213
4. Kersan-Škabić, I. (2015). Ekonomija Europske unije. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“.
5. Pufnik, A. (2018). Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatskoj. *Privredna kretanja i ekonomska politika, 27* (1 (142)), 129-159.
6. Radošević, D. (2018). Monetarna politika Europske središnje banke: ciljevi, institucije, strategije i instrumenti. Zagreb: Školska knjiga.

Izvori s interneta

1. Brkljača, I. (2019). *Dok se do 2008. rast temeljio na kreditima, sada rastemo na znatno zdravijim temeljima.* Preuzeto: 14. 07. 2020. s https://novac.jutarnji.hr/rasprave-i-rjesenja/dok-se-do-2008-rast-temeljio-na-kreditima-sada-rastemo-na-znatno-zdravijim-temeljima/8426054/
2. Europa.eu [EU] (bez. dat.) *Slovačka.* Preuzeto: 17. 07. 2020. s https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/slovakia_hr
3. Europska središnja banka [ESB] (bez dat.) *Euro.* Preuzeto: 18. 02. 2020. s https://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/index.hr.html
4. Europska središnja banka [ESB] (bez dat.) *Monetarna politika.* Preuzeto: 16. 02. 2020. s https://www.ecb.europa.eu/mopo/html/index.en.html
5. Europska središnja banka [ESB] (bez dat.) *Odlučivanje.* Preuzeto: 16. 02. 2020. s https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/decisions/govc/html/index.hr.html
6. Europska središnja banka [ESB] (bez dat.) *Slovačka (od 1. siječnja 2009).* Preuzeto: 15.07.2020. s https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/slovakia/html/index.hr.html

7. Europska unija [EU] (bez dat.) *Međunarodna uloga eura.* Preuzeto: 27. 02. 2020. s https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/international-role-euro_hr#to-euro-znai-europljanima
8. Hrvatska gospodarska komora [HGK] (kolovoz 2018). *Konkurentnost zemalja srednje i istočne Europe osvrt na Slovačku.* Preuzeto: 17. 07. 2020. s https://www.hgk.hr/documents/analizakonkurentnostislovacka5b7e61e45e9a1.pdf
9. Hrvatska gospodarska komora [HGK] (listopad 2019). *Hrvatsko gospodarstvo 2018. godine.* Preuzeto: 13. 07. 2020. s https://www.hgk.hr/hrvatsko-gospodarstvo-2018-godine
10. Hrvatska gospodarska komora [HGK] (ožujak 2017). *Kretanje BDP-a u Hrvatskoj – izvori rasta i posljedice.* Preuzeto: 13. 07. 2020. s https://www.hgk.hr/documents/kretanje-bdp-a-u-hrvatskoj-izvori-rasta-i-posljedice5addcdb7bc19c.pdf
11. Hrvatska gospodarska komora [HGK] (ožujak 2019). *Robna razmjena RH u 2018. s naglaskom na izvoz.* Preuzeto: 13. 07. 2020. s https://www.hgk.hr/robna-razmjena-rh-u-2018-s-naglaskom-na-izvoz
12. Hrvatska gospodarska komora [HGK] (svibanj 2015). *Održivost javnog duga.* Preuzeto: 14. 07. 2020. s https://www.hgk.hr/documents/aktualna-tema-odrzivost-javnog-duga-svibanj-201557b6f4884c777.pdf
13. Hrvatska narodna banka (srpanj 2020). *Hrvatska ušla u europski tečajni mehanizam, a HNB u blisku suradnju s Europskom središnjom bankom.* Preuzeto: 15. 07. 2020. s https://www.hnb.hr/-/hrvatska-usla-u-europski-tecajni-mehanizam-a-hnb-u-blisku-suradnju-s-europskom-sredisnjom-bankom
14. Hrvatska narodna banka [HNB], godišnje izvješće od 2008. do 2019. Preuzeto: 14. 07. 2020. s https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/godisnje-izvjesce
15. Narodna banka Slovenska [NBS] (bez. dat.) godišnja izvješća od 2008. do 2019. godine Preuzeto: 15. 07. 2020. s https://www.nbs.sk/sk/publikacie/vyrocna-sprava
16. Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska narodna banka [HNB] (travanj 2018). *Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj.* Preuzeto: 04. 03. 2020. s https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2104255/h-strategija-za-uvodenje-eura-kao-sluzbene-valute-u-HR.pdf/69a1c208-c601-4df3-95f6-d336f665b5f9

Popis grafikona

Graf 1: usporedba uvoza i izvoza Republike Hrvatske.....23

Graf 2: usporedba uvoza i izvoza Slovačke Republike 28

Popis tablica

Tablica 1: razvoj EMU-a u tri faze.....5

Tablica 2: ostvarenje kriterija konvergencije, Republika Hrvatska.....14

Tablica 3: makroekonomski pokazatelji Republike Hrvatske.....21

Tablica 4: makroekonomski pokazatelji Slovačke Republike 26